

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Sanskrit) (Semester - I) (New) (NEP CBCS) Examination:
Oct/Nov-2023
वेदवाङ्मय (230120101)**

Day & Date: Friday, 05-01-2024
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 योग्य पर्याय चित्वा वाक्य पुनर्लिखत। 12
योग्य पर्याय निवडून वाक्य पुन्हा लिहा.
- 1) वेदाङ्गानाम् संख्या ——— अस्ति।

अ) 1	ब) 2
क) 4	ड) 6
 - 2) शिक्षाग्रन्थेषु ——— विषयः भवति।

अ) आचार	ब) उच्चारं
क) व्यवहार	ड) संहार
 - 3) कल्पसूत्राणाम् ——— प्रकाराः भवन्ति।

अ) चतुः	ब) द्विः
क) त्रिः	ड) पञ्च
 - 4) आश्वलायन श्रौतसूत्रम् ——— वेदीयमस्ति?

अ) ऋक्	ब) साम
क) अथर्व	ड) यजुः
 - 5) व्याकरणं वेदस्य ——— अस्ति?

अ) मुखम्	ब) हस्तः
क) घ्राणम्	ड) श्रोत्रम्
 - 6) कल्पः ——— उच्यते वेदनाम्?

अ) हस्तः	ब) पादः
क) मुखम्	ड) चक्षुः
 - 7) जाबालोपनिषद् ——— विषयिणी वर्तते।

अ) योग	ब) न्याय
क) सांख्य	ड) वेदान्त
 - 8) अधोलिखितेषु ——— वैष्णवोपनिषद् वर्तते।

अ) आत्मोपनिषद्	ब) नारायणोपनिषद्
क) सूर्योपनिषद्	ड) कठोपनिषद्

- 9) शतपथब्राह्मणम् ---- वेदस्य अस्ति?
 अ) शुक्लयजुर्वेदस्य ब) सामवेदस्य
 क) अथर्ववेदस्य ड) ऋग्वेदस्य
- 10) मुक्तिकोपनिषद्नुसारम् उपनिषदां संख्या ---- अस्ति?
 अ) 10 ब) 108
 क) 28 ड) 18
- 11) बृहदारण्यकोपनिषद् ---- वेदेन संबद्धा?
 अ) शुक्लयजुर्वेदेन ब) सामवेदेन
 क) अथर्ववेदेन ड) ऋग्वेदेन
- 12) ऐतरेयोपनिषद् ---- वेदेन संबद्धा?
 अ) शुक्लयजुर्वेदेन ब) सामवेदेन
 क) अथर्ववेदेन ड) ऋग्वेदेन

प्र.2 टिप्पणीं लिखत। (केवल चार)

12

टीपा लिहा. (फक्त चार)

- अ) मधुदृष्टान्तः
 ब) मृत्पिण्डदृष्टान्तः
 क) सनत्कुमाराः
 ड) ध्यानम्
 इ) संकल्पः
 ई) उपनिषद्

प्र.3 द्वयोः ससन्दर्भं स्पष्टीकरणं कुरुत।

12

कोणत्याही 2 प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) एकेन विज्ञातेन सर्वं विज्ञातं भवति।
 ब) तासां त्रिवृतं त्रिवृतम् एकैकां करवाणि।
 क) स यो नामब्रह्मेत्युपास्ते यावन्नाम्नो गतं तत्र अस्य यथाकामचारः भवति।
 ड) वाग्वा नाम्नो भूयसी।

प्र.4 कश्चन एकः प्रश्नः समाधेयः। कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

12

- अ) षष्ठाध्यायानुसारं तेज आदीनां सृष्टिक्रमं यथाग्रन्थं निरूपयत।
 ब) सप्तमाध्यायानुसारं चित्तस्य कार्याणि स्वरूपं च यथाग्रन्थं निरूपयत।

प्र.5 विस्तरेण उत्तरत।

ब्रह्मणः ईक्षणं ततश्च तेज आदीनां सृष्टिः यथाग्रन्थं प्रतिपादयत।

12

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Sanskrit) (Semester - I) (New) (NEP CBCS) Examination:
Oct/Nov-2023
पुराण (230120102)**

Day & Date: Sunday, 07-01-2024
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय चिनुत।
योग्य पर्याय निवडा.

12

- 1) मूलप्रकृतौ विविध पदार्थानाम् उत्पत्तिः एव ——— उच्यते।
अ) वंशः
क) पुराणम्
ब) प्रतिसर्गः
ड) सर्गः
- 2) मेरोः चतुर्दिशं ——— अस्ति।
अ) जम्बूद्वीपः
क) भारतः
ब) इलावृतः
ड) रम्यकः
- 3) ब्रह्मवैवर्तपुराणे ——— संख्याकाः श्लोकाः सन्ति?
अ) 18000
क) 50000
ब) 25000
ड) 12000
- 4) कस्य उपजीव्यम् महाभारतम् अस्ति?
अ) कुन्दमाला
क) पञ्चरात्रम्
ब) मेघदूतम्
ड) रामायणम्
- 5) ब्रह्मपुराणे समुद्रानां संख्या ——— उक्ता?
अ) 01
क) 07
ब) 09
ड) 04
- 6) ब्रह्मपुराणानुसारं जम्बूद्वीपः ——— स्थितः?
अ) सर्वान्ते
क) सर्वादौ
ब) सर्वद्वीपानां मध्ये
ड) सर्वोपरि
- 7) मेरुपर्वतः ——— द्वीपे स्थितः
अ) जम्बूद्वीपे
क) षाल्मल
ब) प्लक्ष
ड) कुष
- 8) देवानाम् ऋषीणां कुलपरम्पराणां वर्णनं ——— उच्यते।
अ) वंशः
क) पुराणम्
ब) प्रतिसर्गः
ड) सर्गः

- 9) वेदाख्यानोपनिबन्ध प्रायं ---- वर्तते।
 अ) महाकाव्यं ब) वेदं
 क) स्मृतिः ड) पुराणं
- 10) कृष्णानदी ---- पर्वतात् निर्गता?
 अ) मलयाचल ब) विन्ध्याचल
 क) अरुणाचल ड) सह्याचल
- 11) पातालम् ---- योजनविस्तीर्णम्?
 अ) दशसहस्रत्र ब) द्वादशसहस्रत्र
 क) एकसहस्रत्र ड) पंचसहस्रत्र
- 12) इतिहास पुराणाभ्यां ---- समुपबृंहयेत्।
 अ) राज्यं ब) वेदं
 क) देवं ड) स्मृतिं

प्र.2 टिप्पणीं लिखत। (केवल 4)

12

टिपा लिहा. (फक्त 4)

- अ) पुराणं पंचलक्षणम्
 ब) सप्तद्वीपाः
 क) भूलोकः
 ड) ब्रह्मपुराणम्
 इ) जम्बूनदी
 ई) पुराणे वंशाः

प्र.3 ससंदर्भम् स्पष्टीकुरुत। (केवलं 2)

12

कोणत्याही दोहोंचे सन्दर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- अ) पाताले कस्य न प्रीतिर्विमुक्तस्यापि जायते। दिवाकरश्मयो यत्र प्रभास्तन्वन्ति नातपन्।
 ब) भूमिसूर्यान्तरं यत्तु सिद्धादिमुनिसेवितम्। भुवर्लोकस्तु सोप्युक्तो द्वितीयो मुनिसत्तनाः।
 क) अत्रापि भारतं श्रेष्ठं जम्बूद्वीपे महामुने। यतो हि कर्मभूरेषा यतोऽन्या भोगभूमयः।
 ड) तेषु पुण्या जनपदा वीरा न म्रियन्ते जनः। नाधयो व्याधयो वापि सर्वकालं सुखं हि तत्।

प्र.4 अ) ब्रह्मपुराणानुसारं जम्बूद्वीपवर्णनं षड्द्वीपपरिचयं च कारयत।

12

(ब्रह्मपुराणानुसारं जम्बूद्वीपवर्णनं व अन्य सहा द्वीपांची नावे लिहा.)

किंवा

- ब) ब्रह्मपुराणानुसारं सप्तपातालपरिचयं विस्तरेण सहितं च कारयत।
 (ब्रह्मपुराणानुसारं सप्तपातालांची नावे व त्यांचा विस्तारासह वर्णन करा.)

प्र.5 ब्रह्मपुराणानुसारं भारतवर्षवर्णनं नवभेदसहितं नद्युपनदीसहितं च कारयत।

12

(ब्रह्मपुराणानुसारं 9 भेदांसह भारतवर्षाचे नदी व उपनदी सहित वर्णन करा.)

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Sanskrit) (Semester - I) (New) (NEP CBCS) Examination:
Oct/Nov-2023**

भारतीय दर्शन (230120103)

Day & Date: Tuesday, 09-01-2024
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 उचित पर्यायं चीत्वा वाक्यं पुनर्लिखत।

12

- 1) कुमारिलभट्टाचार्याः — दर्शनस्य वार्तिककाराः।
अ) पूर्वमीमांसा ब) उत्तरमीमांसा
क) वैशेषिक ड) योग
- 2) सत्कार्यवादस्य हेतवः कति?
अ) पञ्च ब) षट्
क) सप्त ड) चत्वारः
- 3) शंकराचार्याः कस्य मतस्य प्रवर्तकाः?
अ) द्वैत ब) अद्वैत
क) द्वैताद्वैत ड) शुद्धाद्वैत
- 4) अर्थापत्तिः प्रमाणत्वेन अङ्गीक्रियते —
अ) मीमांसकैः ब) नैयायिकैः
क) यौगिकैः ड) साङ्ख्यैः
- 5) मीमांसा मते वेदः कतिधा विभक्तः?
अ) दशधा ब) त्रिधा
क) पञ्चधा ड) चतुर्धा
- 6) अनुपलब्धिः — कृते प्रमाणम्।
अ) द्रव्यस्य ब) गुणस्य
क) अभावस्य ड) योगस्य
- 7) वेदान्तानुसारं सूक्ष्मशरीरावयवाः कति सन्ति?
अ) 17 ब) 25
क) 2 ड) 3
- 8) चार्वाकैः — प्रमाणं स्वीक्रियते।
अ) अनुपलब्धिः ब) प्रत्यक्षं
क) अनुमानं ड) शब्दः

- 9) पदार्थः अनन्तधर्मात्मकः भवति इति कस्य मतम्?
 अ) न्याय ब) चार्वाक
 क) बौद्ध ड) आर्हत
- 10) बौद्धाः प्रामुख्येन कतिविधाः?
 अ) दशविधाः ब) चतुर्विधाः
 क) पञ्चविधाः ड) षड्विधाः
- 11) न्यायमते परमात्मा ---- न।
 अ) एकः ब) नाना
 क) नित्यः ड) विभुः
- 12) स्याद्वादः केषाम्?
 अ) नैयायिकानाम् ब) मीमांसकानाम्
 क) बौद्धानाम् ड) आर्हतानाम्

प्र.2 टिप्पणीं लिखत। (केवलं चार)

12

टिपा लिहा. (फक्त चार)

- अ) प्रमाणविचारः
 ब) शून्यवादः
 क) देहात्मवादः
 ड) प्रकृतिस्वरूपम्
 इ) योगाङ्गानि
 ई) स्याद्वादः

प्र.3 द्वयोः प्रश्नयोः समाधान कुरुत।

12

कोणत्याही 2 प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) नैयायिकाः ईश्वरं कया युक्त्या प्रतिपादयन्ति? (नैयायिक ईश्वराला कोणत्या युक्तीने सिद्ध करतात?)
 ब) लोकायताः किमर्थम् अनुमानं प्रमाणत्वेन न अभ्युपगच्छन्ति? (लोकायत अनुमानास प्रमाण का मानत नाहीत?)
 क) त्रिरत्नानि वर्णयत। (त्रिरत्न सांगा.)
 ड) बौद्धमतानुसारं प्रतीत्यसमुत्पादं प्रतिपादयत। (बौद्धमतानुसार प्रतीत्यसमुत्पाद प्रतिपादन करा.)
 इ) योगदर्शनानुसारं संयमं निरूपयत। (योगदर्शनानुसार संयमाचे निरूपण करा.)

प्र.4 कश्चन एकः प्रश्नः समाधेयः।

12

कोणताही 1 प्रश्न सोडवा.

- अ) वेदान्तमते साधनचतुष्टयं निरूपयत। (वेदान्तमतानुसार साधनचतुष्टय सांगा.)
 ब) साङ्ख्यमतानुसारं सृष्टिप्रक्रियां लिखत। (साङ्ख्यमतानुसार सृष्टिप्रक्रिया लिहा.)

प्र.5 नवानामपि दर्शनानां मोक्षस्वरूपं निरूपयत। (सर्व नऊ दर्शनानुसार मोक्षस्वरूप सांगा.)

12

- 9) ——— शोधकर्तुः अयोग्यता वर्तते ।
 अ) आलस्यं
 ब) वैज्ञानिकदृष्टिः
 क) लेखननैपुण्यं
 ड) पूर्वोक्तं सर्वं
- 10) शोधशीर्षकस्य ——— गुणः अस्ति ।
 अ) परिमितता
 ब) आकर्षकता
 क) निःसंदिग्धता
 ड) पूर्वोक्तं सर्वं
- 11) अतिलघुशोधः ——— एतदर्थं भवति ।
 अ) प्रबन्धः
 ब) लघुप्रबन्धः
 क) शोधपत्रं
 ड) अन्यत्
- 12) उत्कलस्य संस्कृतकथाकाराः इत्यस्मिन् शोधे ——— शोधप्रविधिः वर्तते ।
 अ) वर्णनात्मिका
 ब) क्षेत्रीयाध्ययनपद्धतिः
 क) साक्षात्काररूपा
 ड) तुलनात्मिका

प्र.2 टिप्पणीं लिखत । (केवलं 4)

12

टीपा लिहा. (फक्त 4)

- अ) शोधपदनिर्वचनम्
 ब) शोधस्य उद्देश्यम्
 क) परिशिष्टम्
 ड) प्रवृत्तिपरकः शोधः
 इ) पाण्डुलिपीसम्पादनम्
 ई) विवरणम्

प्र.3 द्वयोः प्रश्नयोः समाधानं कुरुत ।

12

कोणत्याही 2 प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) अनुसन्धानस्य प्रकारान् सोदाहरणं लिखत । (अनुसन्धानाचे प्रकार सोदाहरण लिहा.)
 ब) शोधविषयस्य उपसंहारे के के अंशाः भवेयुः? (शोधविषयाच्या उपसंहारात कोणकोणते अंश असावेत?)
 क) शोधविषयस्य विषयप्रतिपादनं कथं कर्तव्यम्? (शोधविषयाचे विषयप्रतिपादन कसे करावे?)
 ड) शोधकर्तुः गुणदोषान् सोदाहरणं प्रतिपादयत । (शोधकर्त्याचे गुणदोष सोदाहरण सांगा.)

प्र.4 कश्चन एकः प्रश्नः समाधेयः । कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

12

- अ) संस्कृत-अनुसन्धानस्य इतिहासं लिखत । (संस्कृत-अनुसन्धानस्य इतिहास लिहा.)
 ब) शोधविषयस्य परिकल्पना कथं भवेत्? सोदाहरणं प्रतिपादयत । (शोधविषयाची परिकल्पना कशी असावी? सोदाहरण सांगा.)

प्र.5 विस्तरेण उत्तरत ।

12

शोधविषयस्य सामग्रीसंकलनस्य स्रोतांसि कानि? सोदाहरणं प्रतिपादयत । (शोधविषयाचे सामग्रीसंकलन कसे करावे? सोदाहरण सांगा.)

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Sanskrit) (Semester - I) (NEP CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
योगदर्शन (230120108)

Day & Date: Friday, 29-12-2023
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 60

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्यं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत।

12

योग्य पर्याय निवडून वाक्य पुन्हा लिहा.

- 1) अथयोगानुशासनम् इत्यत्र अनुशासन शब्दः ——— अर्थकः?
अ) मङ्गल
ब) अधिकार
क) आरम्भ
ड) पुनः कथनं
- 2) योगस्य लक्षणम् ———?
अ) आत्मवृत्ति
ब) प्रवृत्ति
क) निवृत्ति
ड) चित्तवृत्तिनिरोधः
- 3) द्रष्टुः स्वरूपे अवस्थानम् ——— काले भवति?
अ) परकाय
ब) स्वकाय
क) मोक्ष
ड) स्वप्न
- 4) आत्मनः वृत्तिसारूप्यम् ——— काले भवति?
अ) मोक्षे
ब) स्वप्न
क) सुषुप्ति
ड) संसारदशायाम्
- 5) क्लिप्ता अक्लिप्ताः ——— भवन्ति?
अ) प्रमाः
ब) भूमयः
क) अवस्थाः
ड) वृत्तयः
- 6) योगसूत्रानुसारम् ——— मिथ्याज्ञानम् भवति?
अ) यथार्थज्ञानम्
ब) विपर्ययः
क) तत्त्वज्ञानम्
ड) कैवल्यम्
- 7) शब्दज्ञानानुपाती ——— भवति?
अ) संशयः
ब) निश्चयः
क) कोटिद्वयावलम्बनज्ञानम्
ड) विकल्पः
- 8) अभावप्रत्ययालम्बना वृत्तिः ——— भवति?
अ) मोक्षस्वरूपा
ब) सुखस्वरूपा
क) शून्यालम्बनस्वरूपा
ड) निद्रा

- 9) अभ्यासवैराग्याभ्याम् ——— जायते?
 अ) चित्तनाशः
 ब) निद्रानाशः
 क) शून्यता
 ड) चित्तवृत्तिनिरोधः
- 10) दृष्टानुश्रविकविषयावितृष्णस्य ——— संज्ञा वैराग्यम्?
 अ) स्वतःसिद्धः
 ब) उपकारसंज्ञः
 क) वशीकारसंज्ञा
 ड) व्यापारसंज्ञः
- 11) योगदर्शने ईश्वरः ——— भवति
 अ) क्लेशमुक्तः
 ब) सुखी
 क) अनेकः
 ड) बद्धः
- 12) क्लेशकर्मविपाकाशयैः ——— पुरुषविशेषः?
 अ) योजितः
 ब) युक्तः
 क) परामृष्टः
 ड) अपरामृष्टः

प्र.4 टिप्पणीं लिखत। केवलं 4

12

टीपा लिहा. फक्त 4

- अ) चित्तविक्षेपकाः
 ब) योगलक्षणम्
 क) विवेकख्यातिः
 ड) समाधिः
 इ) प्रज्ञा
 ई) कुण्डलिनी योग

प्र.3 द्वयोः प्रश्नयोः समाधानं कुरुत।

12

कोणत्याही 2 प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) योगदर्शदानानुसारम् ईश्वरस्य स्वरूपं प्रतिपादयत।
 ब) तपःस्वाध्यायादि क्रियायोगं सोदाहरणम् प्रतिपादयत।
 क) हठयोगस्य परिचयं कारयत।
 ड) प्रमाणादयः पञ्च चित्तवृत्तयः सोदाहरणम् सभेदं निरूपयत।

प्र.4 कश्चन एकः प्रश्नः समाधेयः। कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

12

- अ) योगस्य अष्टौ अङ्गानि सभेदं सोदाहरणम् विशदयत। (योगाची 8 अंगे सांगा.)
 ब) योगसूत्राणां मनोवैज्ञानिकमहत्त्वं लिखित्वा आधुनिकाले उपयोगितां च स्पष्टयत।
 (योगसूत्रांचे मनोवैज्ञानिक महत्त्वं लिहून आधुनिकालात उपयोगिता स्पष्ट करा.)

प्र.5 विस्तरेण उत्तरत।

12

योगदर्शनस्य पादानुसारं परिचयं कारयत। (योगदर्शनाचा पादानुसार परिचय लिहा.)

Seat No.	
-------------	--

**M.A. (Sanskrit) (Semester - I) (New) (NEP CBCS) Examination:
Oct/Nov-2023**

साहित्यशास्त्रम् (230120104)

Day & Date: Saturday, 30-12-2023
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 30

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।
योग्य पर्याय निवडून वाक्य पुन्हा लिहा.

06

- 1) उत्तमकाव्ये वाच्यार्थात् —— प्रभावी भवति ।
अ) व्यंग्यार्थः
ब) लक्ष्यार्थः
क) गूढार्थः
ड) मुख्यार्थः
- 2) अलङ्कारवादः केषाम्?
अ) दण्डि-आचार्याणां
ब) कुन्तकाचार्याणां
क) आनन्दवर्धनाचार्याणां
ड) भामहाचार्याणां
- 3) अधोनिर्दिष्टेषु लक्षणायाः प्रयोजनं —— वृत्या ज्ञायते ।
अ) अभिधा
ब) लक्षणा
क) व्यंजना
ड) मुख्या
- 4) औचित्यविचारचर्चाग्रन्थस्य रचयिता कः?
अ) दण्डि-आचार्याः
ब) कुन्तकाचार्याः
क) क्षेमेन्द्राचार्याः
ड) वामनाचार्याः
- 5) क्षेमेन्द्रमते —— काव्यस्य स्वरूपं किम् ।
अ) सौन्दर्यम्
ब) वक्रोक्तिः
क) ध्वनिः
ड) औचित्यं
- 6) वामन-आचार्याः —— सम्प्रदायस्य वर्तन्ते ।
अ) अलङ्कार
ब) वक्रोक्तिः
क) ध्वनिः
ड) रीतिः

प्र.2 टिप्पणीं लिखत । (केवलं 2)
टीपा लिहा. (फक्त 2)

06

- अ) काव्यालंकारसूत्रम्
- ब) वक्रोक्तिवादः
- क) पदसंघटना
- ड) भामहाचार्याः

प्र.3 कस्यचित् एकस्य प्रश्नस्य समाधानं कुरुत ।

कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

अ) रीतिमतं किमर्थं कथं च खण्डितम्? (रीतिमताचे खण्डन का व कसे केले गेले ते सांगा.)

ब) सम्प्रदायानुसारेण काव्यस्य आत्मानं निरूप्य तदाचार्याणां नामानि लिखत ।
(सम्प्रदायानुसार काव्याचा आत्मा सांगून त्यांच्या आचार्यांची नावे लिहा.)

प्र.4 कश्चन एकः प्रश्नः विस्तरसहितः समाधेयः ।

कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

अ) काव्यशास्त्रस्य इतिहासं निरूपयत । (काव्यशास्त्राचा इतिहास सांगा.)

ब) भरतमुनीनां परिचयं कारयत । (भरतमुनींचा परिचय सांगा.)

- प्र.3 अधोलिखितयोः द्वयोः प्रश्नयोः संक्षिप्तं उत्तरं लेख्यम्? (कोणतेही दोन) 16**
- अ) ऋग्वेदस्य सामान्यं परिचयं लिखत?
- ब) केनोपनिषदः सारं संक्षिप्तं लिखत?
- क) विविधमतानुसारं वेदानां रचनाकालः स्पष्टं कुरुत?
- ड) सायणाचार्यस्य परिचयं लिखत?
- प्र.4 अधोनिर्दिष्टयोः एकस्य उत्तरं सविस्तरं देयम्? 16**
- अ) वेदभाष्यकारदयानन्दस्य परिचयं सविस्तरं लेख्यम्?
- ब) कल्पशब्दस्य अर्थं लिखित्वा, परिचयं च लेखनीयम्?
- प्र.5 वैदिककालीन सामाजिक महत्त्वं सविस्तरं प्रतिपादनीयम् 16**

- 10) ब्रह्मपुराणानुसारं सामाजिक व्यवस्था ——— विधा आसीत् ।
 अ) त्रिधा ब) पंचधा
 क) द्विधा ड) एकधा
- 11) पुरुषार्थचतुष्टयेषु ——— ग्रहणं न भवति ।
 अ) धर्मस्य ब) अर्थस्य
 क) विषयस्य ड) कामस्य
- 12) वर्णचतुष्टयेषु ——— ग्रहणं न भवति ।
 अ) ब्राह्मणस्य ब) गार्हस्थस्य
 क) वैश्यस्य ड) शूद्रस्य
- 13) अधोलिखितेषु एकः महापुराणम् अस्ति?
 अ) औशनस् ब) वारुण
 क) कापिल ड) कूर्म
- 14) अधोलिखितेषु ——— पुराणे शिवावताराणां वर्णनं विद्यते ।
 अ) कूर्म ब) नारद
 क) लिङ्ग ड) मत्स्य
- 15) भागवत् पुराणे ——— स्कन्धाः सन्ति ।
 अ) 13 ब) 12
 क) 14 ड) 20
- 16) तात्पर्य टीकायाः लेखकः ——— आचार्यः अस्ति ।
 अ) सायणः ब) माधवः
 क) यास्कः ड) दुर्गाचार्यः

प्र.2 अधोलिखितेषु चतस्रः टिप्पण्यः लिखत?

16

- अ) भागवत्पुराणम् ।
 ब) वराहपुराणम् ।
 क) अग्निपुराणम् ।
 ड) वामनपुराणम् ।
 इ) पुराणशब्दार्थः
 ई) उपपुराणनामानि ।

प्र.3 अधोलिखितयोः द्वयोः प्रश्नयोः ससन्दर्भं स्पष्टीकरणं कुरुत?

16

- अ) अष्टादशपुराणेषु व्यासस्य वचनं द्वयम् । पापाय परपीडनम् ।
 ब) गायन्ति देवाः किल गीतकानि धन्यास्तु ये भारतभूमिभागे ।
 स्वर्गापवर्गास्पदहेतुभूते भवन्ति भूयः पुरुषाः मनुष्याः ।
 क) अत्रापि भारतं श्रेष्ठं जम्बूद्वीपे महामुने । यतो हि कर्मभूरेषा यतोऽन्या भोगभूमयः ।
 ड) आसां पिबन्ति सलिलं वसन्ति सरितां सदा । समोपेता महाभागा हुष्टपुष्टजनाकुलाः ।

- प्र.4** अधोलिखितयोः एकस्य उत्तरं सविस्तरं देयम्? **16**
- अ) ब्रह्मपुराणानुसारं भारतवर्षस्य वर्णनं कुरुत?
- ब) प्लक्षद्वीपस्य सविस्तरं वर्णनं कुरुत?
- प्र.5** पुराणानुसारं धार्मिक एवं च सामाजिक महत्वं सविस्तरं लिखत । **16**

Seat No.	
-------------	--

Set **P**

M.A. (Sanskrit) (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023

भारतीय दर्शन (सामान्य परिचय)

(न्याय, वैशेषिक, सांख्य, योग, चार्वक, बौद्ध, जैन, पूर्वमीमांसा, उत्तरमीमांसा इ.)

(MA18103)

Day & Date: Tuesday, 09-01-2024
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 उचितं पर्यायं चीत्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।

16

- 1) शाबरभाष्यम् ---- वर्तते ।

अ) मीमांसासूत्राणाम्	ब) न्यायसूत्राणाम्
क) वैशेषिकसूत्राणाम्	ड) योगसूत्राणाम्
- 2) कुमारिलभट्टा: ---- प्रमाणानि स्वीकुर्वन्ति ।

अ) 4	ब) 3
क) 6	ड) 2
- 3) न्यायमतानुसारं द्रव्याणि ---- सन्ति ।

अ) सप्त	ब) षोडश
क) नव	ड) पंच
- 4) शंकराचार्या: ---- वेदान्तमते भाष्यं लिखितवन्तः ।

अ) द्वैत	ब) अद्वैत
क) द्वैताद्वैत	ड) शुद्धाद्वैत
- 5) अर्थापत्तिः अनुमाने अंतर्भवति इति ---- ।

अ) पूर्वमीमांसा	ब) उत्तरमीमांसा
क) वैशेषिक	ड) न्याय
- 6) व्याप्तिज्ञानं यस्मिन् आवश्यकं तत् ---- प्रमाणम् ।

अ) अनुमानम्	ब) उपमानम्
क) प्रत्यक्षम्	ड) शब्द
- 7) भावनायाः ---- आकांक्षा भवति ।

अ) दशविधा	ब) त्रिविधा
क) पंचविधा	ड) षट्विधा
- 8) अन्तःकरणानि ---- सन्ति ।

अ) एकं	ब) चत्वारि
क) पंच	ड) षट्

- प्र.4 कस्यचिद् एकस्य समाधानं देयम्। 16
- अ) पूर्व व उत्तर मीमांसानुसार प्रमाण विचार स्पष्ट करा.
किंवा
- ब) सांख्यदर्शनातील पदार्थविज्ञान स्पष्ट करा.
- प्र.5 संस्कृत वाङ्मयामध्ये दर्शनांचे स्थान स्पष्ट करा. 16

Seat No.	
----------	--

M.A. (Sanskrit) (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
वैज्ञानिक साहित्य – आयुर्वेद (MA18105)

Day & Date: Thursday, 11-01-2024
 Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्यं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत।
 योग्य पर्याय निवडून वाक्यं पुन्हा लिहा.

16

- 1) शरद ऋतूत कोणत्या पंचकर्माने शरीरशुद्धी करावी.
 अ) वमन
 ब) विरेचन
 क) बस्ति
 ड) नस्य
- 2) आयुर्वेदाची अंगे किती?
 अ) 3
 ब) 5
 क) 7
 ड) 8
- 3) वायूचे गुण कोणते?
 अ) रूक्ष, लघु, शीत
 ब) तीक्ष्ण, उष्ण, सर
 क) गुरू, मंद, स्थिर
 ड) प्लक्ष्ण, विस्त्र, तीक्ष्ण
- 4) मल किती आहेत?
 अ) 2
 ब) 3
 क) 5
 ड) 7
- 5) प्राणवायूचे स्थान ——— आहे.
 अ) हृदय
 ब) उरः
 क) शिरः
 ड) पक्वाशय
- 6) साधक पित्ताचे स्थान ——— आहे.
 अ) आमाशय
 ब) ग्रहणी
 क) शिर
 ड) हृदय
- 7) वायूचं कार्य ——— आहे.
 अ) सौशीर्यशोषस्पंदन
 ब) दाहपाकस्वेद
 क) षोकअतिनिद्रताउपलेश
 ड) स्नेहकण्डूगौरवम्
- 8) कोणत्या व्याधीत बस्तिचिकित्सा फलदायी.
 अ) रक्तजव्याधी
 ब) वातजव्याधी
 क) कफजव्याधी
 ड) पित्तज

- 9) त्रिकटूमधील औषधी कोणत्या?
 अ) आवळा, हिरडा, बेहडा ब) सुंठ, मिरं, पिंगळी
 क) गुडुची, गोक्षूर, मुस्ता ड) मंजिष्ठा, सारिवा, निम्ब
- 10) तेजधातू कोणता?
 अ) रस ब) रक्त
 क) शुक्र ड) ओज
- 11) पृथ्वी महाभूताधिक्याचे ज्ञानेंद्रिय कोणते?
 अ) चक्षु ब) रसना
 क) नासिका ड) श्रोत्रोद्रिय
- 12) चक्षुरेंद्रियात कोणते महाभूताधिक्य असते?
 अ) पृथ्वी ब) अग्नि
 क) आप ड) वायु
- 13) अष्टांगहृदयस्थ रचना ——— इत्यनेन कृता ।
 अ) चरकः ब) सुश्रुतः
 क) वाग्भटः ड) आत्रेयः
- 14) प्राचीन भारतीय रसायन शास्त्र हे ——— चा भाग आहे.
 अ) वेदान्त ब) योग
 क) वैशेषिक ड) आयुर्वेद
- 15) ब्राह्मे मुहूर्त उत्तिष्ठेत् स्वस्थो रक्षार्थम् ——— ।
 अ) पर्यावरणस्य ब) स्वस्य
 क) नासिकायाः ड) आयुषः
- 16) लाघवं कर्म—सामर्थ्यं दीप्तो ऽग्निर् मेदसः क्षयः ।
 विभक्त—घन—गात्र—त्वं ——— उपजायते ॥
 अ) स्नानात् ब) दीपनात्
 क) व्यायामाद् ड) सुगंधी

प्र.2 टिप्पणीं लिखत । (केवलं 4)

टीपा लिहा. (फक्त 4)

- अ) वातस्थानानि
 ब) उदानकार्याणि
 क) हेमन्तऋतुचर्या
 ड) पंचमहाभूतानि
 इ) वर्षाऋतुचर्या
 ई) बस्तिकर्म

- प्र.3 असंदर्भम् स्पष्टीकुरुत । (केवलं 2)
कोणत्याही दोहोंचे सन्दर्भासह स्पष्टीकरण करा.
- अ) शिरः—स्नातः श्रान्तः छर्दन—नावनैः ।
रात्रौ जागरितश् चापि नाञ्ज्याज् ज्वरित एव च ॥
- ब) देवान् ऋषीन् गुरुन् स्मृत्वा ततः शयनम् आचरेत् ।
- क) नैकः सुखी न सर्वत्र विश्रब्धो न च शङ्कितः ।
भक्त्या कल्याण—मित्राणि सेवेतेतर—दूर—गः ॥
- ड) इत्याचारः समासेन यं प्राप्नोति समाचरन् ।
आयुरारोग्यम् ऐश्वर्यं यशो लोकांश्च शाश्वतान् ॥

प्र.4 कस्यचिद् एकस्य समाधानं देयम् ।

16

अ) आयुर्वेदानुसारं दिनचर्या लिहा.

किंवा

ब) आयुर्वेदावर दर्शनांचा प्रभाव सांगा.

प्र.5 आयुर्वेदातील रसशास्त्रविचार व विकास लिहा.

16

- 10) वक्रोक्तिजीवितम्' ग्रन्थस्य लेखकः ---- आचार्यः अस्ति ।
 अ) कालिदासः ब) बाणभट्टः
 क) कुन्तकः ड) श्रीहर्षः
- 11) वक्रोक्ति इत्यत्र 'उक्ति' शब्दस्य ---- अर्थः भवति ।
 अ) कथनम् ब) गमनम्
 क) पठनम् ड) पाठनम्
- 12) वक्रोक्ति शब्दे ---- समासः भवति ।
 अ) अव्यय ब) द्वन्द्व
 क) केवल ड) बहुव्रीहि
- 13) वक्रोक्तिजीविते काव्ये ---- उन्मेषाः सन्ति ।
 अ) 06 ब) 04
 क) 05 ड) 03
- 14) लोकोत्तरचमत्कारः 'इत्यत्र लोकतर' शब्दस्य ---- अर्थ भवति ।
 अ) लौकिक ब) उत्तम
 क) अलौकिक ड) परिपोषक
- 15) धर्मादिसाधनोपाय" इति ---- विद्यते ।
 अ) काव्यप्रयोजनम् ब) मंगलाचरणम्
 क) वक्रोक्ति लक्षणम् ड) विन्यास लक्षणम्
- 16) अलंकार्य' शब्देन ---- ग्रहणं भवति ।
 अ) अभिधायाः ब) वाक्यस्य
 क) शब्दार्थस्य ड) काव्यार्थस्य

प्र.2 अधोलिखितेषु षट्षु चतस्रः टिप्पण्यः लिखत?

16

- अ) त्रिविधरमंगलाचरणम् ।
 ब) ग्रन्थप्रयोजनम् ।
 क) वक्रोक्तिशब्दस्यार्थः ।
 ड) काव्यलक्षणम् ।
 इ) काव्यहेतुः ।
 ई) पदपूर्वार्धवक्रता ।

प्र.3 अधोलिखितयो द्वयोः श्लोकयोः ससन्दर्भ स्पष्टीकरणं कुरुत?

16

- अ) वन्दे कवीन्द्रवक्त्रेन्दुलास्यमन्दिर नर्तकीम् । देवीं सूक्तिपरिस्पन्दसुन्दराभिनयोज्वलाम् ।
 ब) कठोरहृदये रामोऽस्मि सर्व सहे । वैदेही तु कथं भविष्यति हहा हा देवि धीरा भव ।
 क) वक्रभाव प्रकरणे प्रबन्धे वास्ति यादृशः । उच्यते सहजाहार्य सौकुमार्यमनोहरः ।
 ड) वागर्थो इव सम्पृक्तौ वागर्थः प्रतिपत्तये । जगतः पितरौ वन्दे पार्वती परमेश्वरौ ।

प्र.4 अधोनिर्दिष्टयोः एकस्य उत्तरं सविस्तरं देयम्?

16

- सुकुमार मार्गस्य लक्षणं लिखित्वा तस्य व्याख्या कार्याः?
 बन्धस्य परिभाषां लिखित्वा तस्य व्याख्यां कुरुत?

प्र.5 आचार्य कुन्तकस्य सविस्तरं परिचयं लिखत?

16

Seat No.	
----------	--

M.A. (Sanskrit) (Semester - II) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
वेदांग (MA18201)

Day & Date: Monday, 18-12-2023
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 उचित पर्यायं चीत्वा वाक्यं पुनर्लिखत।

16

- 1) — हा अधम पाठकाचा प्रकार.
 अ) लिखितपाठक
 ब) माधुर्य
 क) उच्चारण
 ड) अक्षरव्यक्ती
- 2) वर्णांचे उच्चारण योग्यपणे केल्यास — प्राप्त होतो.
 अ) ब्रह्मलोक
 ब) नरक
 क) पाताळ
 ड) अंतरीक्ष
- 3) लयसमर्थता हा — पाठकाचा गुण.
 अ) अधम
 ब) उत्तम
 क) वाचक
 ड) वरील सर्व
- 4) — प्रमाणे स्वरोच्चारण करावे.
 अ) यंत्राप्रमाणे
 ब) आलाबुवीणेप्रमाणे
 क) पखवाजाप्रमाणे
 ड) घुंगराप्रमाणे
- 5) वेदाचे हात म्हणजे — होत.
 अ) शाखा
 ब) कल्प
 क) उपनिषदे
 ड) आरण्यके
- 6) कावळा — मात्रांमध्ये आवाज करतो.
 अ) दोन
 ब) दीड
 क) पाच
 ड) नऊ
- 7) वेदाचे चक्षु — शास्त्राला म्हटले जाते.
 अ) मीमांसा
 ब) न्याय
 क) दर्शन
 ड) ज्योतिष
- 8) — हा अधम पाठकाचा प्रकार.
 अ) अनर्थज्ञ
 ब) माधुर्य
 क) उच्चारण
 ड) अक्षरव्यक्ती
- 9) 'प' वर्णाचे उच्चारणस्थान — आहे.
 अ) ओष्ठ्य
 ब) मुख
 क) कंठ
 ड) नासिका

- 10) 'क' वर्णाचे उच्चारणस्थान ---- आहे.
 अ) ओष्ठ्य ब) मुख
 क) कंठ ड) नासिका
- 11) स्पर्श वर्ण एकूण ---- आहेत.
 अ) 80 ब) 90
 क) 100 ड) 25
- 12) 'ण' हा वर्ण ---- आहे.
 अ) स्वर ब) अनुनासिक
 क) दैवी ड) प्राचीन
- 13) 'त' वर्णाचे उच्चारणस्थान ---- आहे.
 अ) दन्त्य ब) मुख
 क) कंठ ड) नासिका
- 14) एवम् ---- प्रयोक्तव्याः ।
 अ) रङ्गाः ब) व्यंजनाः
 क) वाक्यानि ड) स्वराः
- 15) पाणिनी आचार्य ---- होत.
 अ) व्याकरणकार ब) रचनाकार
 क) साहित्यिक ड) दार्शनिक
- 16) षडेते ---- गुणाः ।
 अ) पाठका ब) नियमाः
 क) वाचकाः ड) किमपि न

प्र.2 टिप्पणीं लिखत । (केऽपि चार)

16

- अ) स्वराणां दोषयुक्त उच्चारणस्य अपायाः
 ब) आभ्यन्तर प्रयत्नाः
 क) बाह्यप्रयत्नाः
 ड) सौराष्ट्रिका नारी
 इ) अयोगवाहः
 ई) यमवर्ण

प्र.3 ससंदर्भ उत्तरं लिखत । (केऽपि दोन)

16

- अ) सुस्वरेण सुवक्त्रेण प्रयुक्तं ब्रह्मराजते ।
 ब) अक्षताशस्त्ररूपेण वज्रं पतति मस्तके ।
 क) यथा सौराष्ट्रिकानारी ।
 ड) तस्मै पाणिनये नमः ।

प्र.4 अ) वर्णानां उच्चारणशास्त्रम् ।

16

अथवा

ब) उच्चारणशास्त्रस्य मानवजीवने महत्त्वम् ।

प्र.5 पाणिनीय शिक्षायाः आधुनिककाले मानवीजीवनेच स्थानम् ।

16

Seat No.	
----------	--

M.A. (Sanskrit) (Semester - II) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
नाटक (MA18202)

Day & Date: Tuesday, 19-12-2023
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय चिनुत

16

- 1) मुद्राराक्षसे कति अंकाः सन्ति?
 अ) पंच
 ब) अष्ट
 क) सप्त
 ड) दश
- 2) मुद्राराक्षसस्य लेखकः कः अस्ति?
 अ) व्यासः
 ब) विशाखादत्तः
 क) यास्कः
 ड) सूर्यदत्तः
- 3) मुद्राराक्षसे सर्वाधिकः प्रयुक्तः कः रसः विद्यते?
 अ) शान्त
 ब) वीर
 क) अद्भुत
 ड) रौद्र
- 4) श्रीवटेश्वरदत्तः कस्य पितामह—आसीत्?
 अ) व्यासस्य
 ब) यास्कस्य
 क) भानुदत्तस्य
 ड) विशाखादत्तस्य
- 5) अत्यादरः शङ्कनीयः' इति उक्तिः कस्य विद्यते?
 अ) भागुरायणस्य
 ब) चाणक्यस्य
 क) चन्दनदासस्य
 ड) शोणोत्तरायाः
- 6) मुद्राराक्षसे 'शोणोत्तरा' का आसीत्?
 अ) द्वारपालिका
 ब) शिष्या
 क) मन्त्री
 ड) राज्ञः सखी
- 7) दैवमविद्वांसः प्रमाणयन्ति' इति उक्तिः कस्य अस्ति?
 अ) यमस्य
 ब) निपुणकस्य
 क) विजयायाः
 ड) चाणक्यस्य
- 8) चीयते बालिशस्यापि' इत्यत्र 'बालिश' शब्दस्य कः अर्थः भवति?
 अ) मूर्खः
 ब) बालकः
 क) केशाः
 ड) सात्विकः

- 9) मुद्राराक्षसस्य प्रथमस्य अंकस्य किं नाम् विद्यते?
 अ) भुषणविक्रयः ब) मुद्रालाभः
 क) विग्रहविनयौ ड) राक्षसप्राप्ति
- 10) अधोलिखितेषु राजनितियुक्तं ——— ग्रन्थः विद्यते?
 अ) मृच्छकटिकम् ब) मृत्नाशकम्
 क) मुद्राराक्षसम् ड) नैषधीयचरितम्
- 11) नायिकाविरहितः ——— काव्यम् अस्ति?
 अ) मृच्छकटिकम् ब) मृत्नाशकम्
 क) मुद्राराक्षसम् ड) नैषधीयचरितम्
- 12) मुद्राराक्षसस्य मंगलाचरणे कस्य स्तुतिः विद्यते?
 अ) विष्णोः ब) शिवस्य
 क) सरस्वतेः ड) दुर्गायाः
- 13) मुद्राराक्षसानुसारं ज्योतिषशास्त्रस्य कृत्यङ्गानि सन्ति?
 अ) 65 ब) 66
 क) 63 ड) 64
- 14) मुद्राराक्षसानुसारं चन्दनदासः ——— मित्रम् अस्ति?
 अ) राक्षसस्य ब) चन्द्रगुप्तस्य
 क) भागुरायणस्य ड) निपुणकस्य
- 15) राक्षसस्य मुद्रायाः प्राप्तिः कस्य गृहद्वारे अभवत्?
 अ) राक्षसस्य ब) चन्द्रगुप्तस्य
 क) भागुरायणस्य ड) चन्दनदासस्य
- 16) चन्द्रगुप्तस्य मातुः नाम ——— अस्ति?
 अ) मुरा ब) लक्ष्मी
 क) धनदा ड) तांडली

प्र.2 अधोलिखितेषु चतस्रः टिप्पण्यः लिखत?

- अ) चन्द्रगुप्तः ।
 ब) सिद्धार्थकः ।
 क) करभकः ।
 ड) शकटदासः ।
 इ) भागुरायणः ।
 ई) विराधगुप्तः ।

- प्र.3 अधोलिखितेषु द्वयोः ससन्दर्भं व्याख्या कुरुत?** **16**
- अ) क्षपणकः अहह! अथवा अनुभवतु राजापथ्यकारित्वस्य फलम्। भोः श्रेष्ठिन् चन्दनदासः, एवमपथ्यकारिषु तीक्ष्णदण्डो राजा। तत् क्रियतां पथ्यं सुहृद्वचः, समर्प्यतां राक्षसगृहजनः। अनुभूयतां चिरं विचित्रो राजप्रसादः।
- ब) त्यजत्यप्रियवत्प्राणान्यथा तस्यायमापदि। तथैवास्यापदि प्राणा नूनं तस्यापि न प्रियाः।
- क) चाणक्य-वत्स! श्रोत्रियाक्षराणि प्रयत्नलिखितान्यपि नियतमस्फुटानि भवन्ति। तदुच्यतामस्मद्ववनात्सिद्धार्थकः। एभिरक्षरैः केनापि कस्यापि स्वयं वाच्यमित्यदत्तबाह्यनामानं लेखं शकटदासेन लेखयित्वा मामुपतिष्ठस्व।
- ड) कमलानां मनोहराणां रूपाद्विसंवदति शीलम्। संपूर्णमण्डलेऽपि यानि चन्द्रे विरूद्धानि।
- प्र.4 चाणक्य एवं राक्षस का तुलनात्मक चरित्र वर्णन करें?** **16**
- अथवा**
- मुद्राराक्षसस्य विशिष्टतायाः सविस्तरं वर्णनं कुरुत?
- प्र.5 मुद्राराक्षसस्य भाषाशैल्याः (मुख्य रस, अलंकार) वर्णनं कुरुत?** **16**

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Sanskrit) (Semester - II) (New) (CBCS) Examination:
Oct/Nov-2023
व्याकरण (MA18203)**

Day & Date: Wednesday, 20-12-2023
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 उचित पर्यायं चीत्वा वाक्यं पुनर्लिखत।

16

- 1) "धावतो अश्वात् पतति" हे ---- कारकाचे उदाहरण आहे.
अ) संबंध ब) अपादान
क) कर्म ड) करण
- 2) वाक्यात कर्म नसणाऱ्या वाक्यप्रयोगाला ---- प्रयोग म्हणतात.
अ) सकर्मक ब) भावे
क) कर्मणि ड) क्रियायुक्त
- 3) "रामेण रावणं हन्यते" ---- प्रयोगः।
अ) शब्दसमूह ब) कर्तरी
क) कर्मणि ड) सर्व
- 4) 'रामः पुस्तकं पठति' या वाक्यात ---- प्रयोग आहे.
अ) कर्तरी ब) वाक्य
क) भावे ड) कोणतेही नाही
- 5) 'गणेशाय मोदकं रोचते' हे वाक्य ---- कारकाचे उदाहरण आहे.
अ) सम्प्रदान ब) अपादान
क) अधिकरण ड) करण
- 6) 'साधनासाठी' ---- हे कारक वापरतात.
अ) कर्ता ब) करण
क) संप्रदान ड) संबंध
- 7) इकः स्थाने यण् स्यात् ---- संहितायां विषये।
अ) अचि ब) हलि
क) विसर्गे ड) किमपि न
- 8) प्रातिपादिकार्थ ---- विभक्तिः।
अ) षष्ठी ब) सप्तमी
क) नवमी ड) प्रथमा
- 9) धातूंचे एकूण ---- गण आहेत.
अ) 5 ब) 20
क) 10 ड) 22

- 10) कर्त्यानुसार जेव्हा क्रियापद वापरले जाते तेव्हा त्या वाक्यप्रयोगाला ---- म्हणतात.
 अ) कर्तरी ब) कर्मणि
 क) विध्यर्थ ड) आज्ञार्थ
- 11) वाक्यामध्ये कर्मप्रधान असणाऱ्या वाक्यप्रयोगाला ---- प्रयोग म्हणतात.
 अ) कारक ब) कर्मणि
 क) भावे ड) नाट्य
- 12) "यः क्रियां करोति सः ---- ।"
 अ) कर्म ब) कारकः
 क) क्रियापदम् ड) धातुः
- 13) कर्म नसणाऱ्या वाक्यप्रयोगाला ---- प्रयोग म्हणतात.
 अ) सकर्मक ब) भावे
 क) कर्मणि ड) क्रियायुक्त
- 14) "रामेण फलं खाद्यते" हे ---- प्रयोगाचे वाक्य आहे.
 अ) शब्दसमूह ब) कर्तरी
 क) कर्मणि ड) सर्व
- 15) व्याक्रियन्ते अनेन इति ---- ।
 अ) व्याकरणम् ब) वेदाङ्गम्
 क) शास्त्रम् ड) व्याख्यानम्
- 16) ---- व्याकरणशास्त्राचा ग्रन्थ.
 अ) दशकुमारचरितम् ब) लीलावती
 क) अष्टाध्यायी ड) किरणावली

प्र.2 टिप्पणी लिखत। (केऽपि 4)

16

- अ) व्याकरण
 ब) अष्टाध्यायी
 क) महर्षि पाणिनी
 ड) संधि
 इ) कारक
 ई) वाक्यप्रयोग

प्र.3 असंदर्भ उत्तर लिखत। (केऽपि 2)

16

- अ) स्वतंत्रः कर्ता
 ब) कर्तृकरणयोस्तृतीया ।
 क) चतुर्थी सम्प्रदानम्
 ड) अपादाने पंचमी

प्र.4 व्याकरणशास्त्रस्य मानवजीवने महत्वं स्पष्टीकुरुत।

16

अथवा

व्याकरणशास्त्रस्य आधुनिककाले महत्वं स्पष्टीकुरुत।

प्र.5 संस्कृत- व्याकरणकारानां व्याकरणशास्त्रे योगदानं लिखत।

16

- प्र.4** यास्ककृत् निरुक्तस्य सविस्तरं परिचयः लेख्यः? **16**
अथवा
आख्यातस्य लक्षणं लिखित्वा तस्य भेदान् लिखत?
- प्र.5** उपसर्गस्य लक्षणं लिखित्वा तेषां नामानि च लिखित्वा, उदाहरणानि लिखत? **16**

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Sanskrit) (Semester - III) (New) (CBCS) Examination:
Oct/Nov-2023**

भाषाशास्त्रम् (Linguistics) (MA18301)

Day & Date: Friday, 05-01-2024
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्यं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत।

16

- 1) ——— भाषा एकाक्षरी अस्ति।
अ) चीनी
क) योगदर्शनतः
ब) हिब्रू
ड) वेदान्ततः
- 2) भारोपीयभाषाकुले ——— भाषा अस्ति।
अ) संस्कृत
क) जपानी
ब) मायन
ड) कोरिया
- 3) संस्कृतभाषा ——— कुले अस्ति।
अ) भारोपीयभाषाकुले
क) उरालिकभाषाकुले
ब) सेमेटिकभाषाकुले
ड) किमपि न
- 4) भाषा शब्दः संस्कृतव्याकरणानुसारं ——— इत्यस्मिन्नर्थे प्रयुज्यते।
अ) अव्यक्तत्वात्
क) दैवीवाक्
ब) व्यक्तवाक्
ड) निर्वचनं
- 5) अयोगात्मिका भाषा अस्ति—
अ) तिब्बती
क) अवेस्ता
ब) अरबी
ड) चीनी
- 6) भारोपीया भाषा नास्ति—
अ) संस्कृतम्
क) मलयालमः
ब) अवेस्ता
ड) अंग्रेजी
- 7) व्यवसितम् अस्ति (पदिमः) ———.
अ) आदेशः
क) आघातः
ब) अर्थः
ड) ध्वनिः
- 8) संस्कृतवाङ्मये भाषाविज्ञानसंबंधी प्राचीनतमः ग्रंथः ———।
अ) प्रातिशाख्यम्
क) कल्पसूत्रम्
ब) पाणिनीयशिक्षा
ड) निरुक्तम्

- 9) 'सुप्' प्रत्ययाः ---- वर्तन्ते ।
 अ) ध्वनिशास्त्रे
 ब) वाक्यरचनायाम्
 क) व्यवसितशास्त्रे
 ड) वर्णविचारे
- 10) अर्थनिश्चिती तत्त्वम् ---- अस्ति ।
 अ) संयोगः
 ब) अर्थः
 क) शब्दः
 ड) वर्णः
- 11) उत्तर आफ्रिकायाम् भाषाः ---- कुले सन्ति ।
 अ) सेमेटिक
 ब) हेमेटिक
 क) आग्नेय
 ड) काकेशस
- 12) भर्तृहरी- मतानुसारं वाक् ---- अस्ति ।
 अ) नादः
 ब) स्पर्शः
 क) घोषः
 ड) अघोषः
- 13) 'परा' एषा ---- अस्ति ।
 अ) भाषा
 ब) नदी
 क) धातुः
 ड) वाक्
- 14) वक्तुं योग्यं ---- ।
 अ) वाच्यम्
 ब) वाक्यम्
 क) शब्दः
 ड) वचः
- 15) स्पृष्टम् प्रयत्नं ---- ।
 अ) शब्दानाम्
 ब) पदानाम्
 क) वाक्यानाम्
 ड) स्पर्शानाम्
- 16) "सशङ्खचक्रो हरिः" ---- ।
 अ) संयोगः
 ब) व्यसितम्
 क) कालः
 ड) अन्विताभिधान्वादः

प्र.2 टिप्पणीं लिखत । (केवलं चार)

16

- अ) भाषाशास्त्रस्य अध्ययनपद्धतयः लिखत
 ब) पाणिनीयः भाषाशास्त्रविचारः
 क) पतंजलीव्यवसितसिद्धांत
 ड) हावभावानां भाषा
 इ) आभ्यंतरप्रयत्नः
 ई) भाषाशास्त्राभ्यासकाः

प्र.3 स्पष्टीकुरुत । (केवलं 2)

16

- अ) भारोपीयभाषा परिवारः
 ब) भाषाशास्त्रीयदृष्ट्या कारकविचारः
 क) वाक्यविचारः
 ड) समासप्रधानभाषाः

प्र.4 कस्यचिद् एकस्य समाधानं देयम् ।
व्यवसितानां भाषाशास्त्रे महता

16

किंवा

वाक्यानां भाषाशास्त्रस्थानम्

प्र.5 भाषाशास्त्रीयदृष्ट्या अर्थनिश्चितित्वानि

16

Seat No.	
----------	--

Set P

M.A. (Sanskrit) (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
काव्यशास्त्रम् ध्वन्यालोकः प्रथम उद्योतः काव्यप्रकाशस्थ केचन अलंकाराः (MA18302)

Day & Date: Sunday, 07-01-2024
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 अधोलिखितानां प्रश्नानां उत्तराणि लेख्यानि?
 योग्य पर्याय निवडा।

16

- 1) अधोलिखितेषु आनन्दवर्द्धनस्य काव्यग्रन्थः विद्यते?
 अ) दशकुमारचरितम् ब) नलचम्पू
 क) अर्जुनचरितम् ड) अर्जुनरावणीयम्
- 2) अधोलिखितेषु एकः उभयालंकारः अस्ति?
 अ) वक्रोक्ति ब) पुनरुक्तवदाभासः
 क) अनुप्रासः ड) श्लेषः
- 3) सोऽनेकस्य सकृत्पूर्वः' इति लक्षणम् ——— अस्ति।
 अ) काकुवक्रोक्तेः ब) श्लेषवक्रोक्तेः
 क) छेकानुप्रासस्य ड) श्लेषस्य
- 4) नारीणामनुकूलमाचरसि चेज्जानासि कश्चेतनः' इति कस्य अलंकारस्य उदाहरणम्?
 अ) वक्रोक्तेः ब) उपमायाः
 क) रूपकस्य ड) विभावनायाः
- 5) नव पलाश पलाश वनं पुरः' इत्यत्र कः अलंकारः अस्ति?
 अ) अनुप्रासः ब) श्लेषः
 क) उत्प्रेक्षा ड) यमकः
- 6) लुप्तोपमायाः कति भेदाः सन्ति?
 अ) 12 ब) 19
 क) 13 ड) 21
- 7) चन्द्रः इव बालकः इत्यत्र कः अलंकारः अस्ति?
 अ) पूर्णोपमा ब) उत्प्रेक्षा
 क) विशेषोक्तिः ड) लुप्तोपमा
- 8) ——— अखण्डेषु कारणेषु फलावचः।
 अ) विशेषोक्तिः ब) उत्प्रेक्षा
 क) विभावना ड) यमक

- प्र.3 अधोलिखितेषु द्वयोः प्रश्नयोः संक्षिप्तं उत्तरं लिखत? 16**
- अ) यदुक्तमन्यथावाक्यमन्यथामन्येन योज्यते । श्लेषेण काक्वा वा ज्ञेया वक्रोक्तिस्तथा द्विधा ।
ब) वर्णसाम्यमनुप्रासः ।
क) काव्यं यशसे अर्थकृते व्यवहारविदे शिवेतरक्षतये । सद्यः परनिर्वृतये कान्तासम्मिततयोपदेशयुजे ।
ड) श्वश्रूरत्र निमज्जति अत्राहं दिवसके प्रलोकय । मा पथिक रात्र्यन्धक शय्यायां मम निर्मक्ष्यसि ॥
- प्र.4 अधोनिर्दिष्टयोः एकस्य सविस्तरं उत्तरं लिखत? 16**
- अ) उपमालंकारस्य भेदपुरस्सरं सविस्तरं व्याख्यां महत्त्वं च वर्णयत?
ब) काव्यस्यात्मा ध्वनिः इति मतं स्पष्टं कुरुत?
- प्र.5 अलंकारस्य परिभाषां लिखित्वा तस्य काव्ये किं महत्त्वं इति स्पष्टं कुरुत? 16**

Seat No.	
----------	--

M.A. (Sanskrit) (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
अनुसन्धानप्रतिविधि: (MA18312)

Day & Date: Tuesday, 09-01-2024
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 उचितं पर्यायं चीत्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।
 योग्य पर्याय निवडून वाक्य पुन्हा लिहा.

16

- 1) अधोनिर्दिष्टेषु ——— अनुसन्धानस्य प्रयोजनं नास्ति ।
 अ) जिज्ञासासमाधानं ब) नूतनतथ्योपस्थापनं
 क) रहस्योन्मीलनं ड) अध्यापनं
- 2) अधोनिर्दिष्टेषु ——— द्वितीयकशोधस्रोतः वर्तते ।
 अ) शोधलेखाः ब) आधारग्रन्थस्य टीकाः
 क) शोधप्रबन्धाः ड) पूर्वोक्तं सर्वं
- 3) शोधशीर्षकस्य ——— दोषः अस्ति ।
 अ) श्लिष्टता ब) क्लिष्टता
 क) संदिग्धता ड) पूर्वोक्तं सर्वं
- 4) प्रयोगशालायां क्रियमाणाः शोधाः ——— शोधप्रकारे गण्यन्ते ।
 अ) व्यावहारिक ब) काव्यशास्त्रीय
 क) व्याख्यात्मक ड) ऐतिहासिक
- 5) ——— शोधकर्तुः योग्यता वर्तते ।
 अ) शोधकार्याभिरुचिः ब) वैज्ञानिकदृष्टिः
 क) लेखननैपुण्यं ड) पूर्वोक्तं सर्वं
- 6) अधोनिर्दिष्टेषु ——— शोधस्रोतः वर्तते ।
 अ) ग्रन्थालयः ब) अभिलेखागारः
 क) व्यक्तिसाक्षात्कारः ड) पूर्वोक्तं सर्वं
- 7) शोधविषयः कथं निर्धारणीयः?
 अ) वृत्तपत्रे पठित्वा ब) गूगलसहाय्येन
 क) स्व-अध्यवसाय-क्षमतानुसारेण ड) अन्यसूचितं
- 8) अधोनिर्दिष्टेषु आधुनिककाले ——— शोधप्रकारे न गण्यते ।
 अ) एकग्रन्थीयशोधः ब) टीकालेखनं
 क) तुलनात्मकमध्ययनं ड) समीक्षात्मकमध्ययनं

प्र.3 द्वयोः प्रश्नयोः समाधानं कुरुत ।

कोणत्याही 2 प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) शोधविषयस्य परिकल्पना कथं भवेत्? सोदाहरणं प्रतिपादयत । (शोधविषयाची परिकल्पना कशी असावी? सोदाहरण सांगा.)
- ब) शोधविषयस्य उपसंहारे के के अंशाः भवेयुः? (शोधविषयाच्या उपसंहारात कोणकोणते अंश असावेत?)
- क) परिशिष्टे किं किं समावेश्यते? सोदाहरणं प्रतिपादयत । (परिशिष्टामध्ये कोणाकोणाचा समावेश होतो?)
- ड) शोधविषयस्य सामग्रीसंकलनस्य स्रोतांसि कानि? सोदाहरणं प्रतिपादयत । (शोधविषयाचे सामग्रीसंकलन कसे करावे? सोदाहरण सांगा.)

प्र.4 कश्चन एकः प्रश्नः समाधेयः । कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

16

- अ) संस्कृत-अनुसन्धानस्य इतिहासं लिखत । (संस्कृत-अनुसन्धानस्य इतिहास लिहा.)
- ब) अनुसन्धानस्य प्रकारात् सोदाहरणं लिखत । (अनुसन्धानाचे स्रोत सोदाहरण लिहा.)

प्र.5 विस्तरेण उत्तरत ।

16

शोधविषयस्य विषयप्रतिपादनं कथं कर्तव्यम्? (शोधविषयाचे विषयप्रतिपादन कसे करावे?)

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Sanskrit) (Semester - III) (New) (CBCS) Examination:
Oct/Nov-2023**

साहित्य – दशरूपकम् (MA18304)

Day & Date: Thursday, 11-01-2024
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्यायं चिनुत।
योग्य पर्याय निवडा.

16

- 1) अधोलिखितेषु दशरूपककारः कः अस्ति?
अ) भासः
ब) त्रिविक्रमः
क) कालिदासः
ड) धनंजयः
- 2) अधोनिर्दिष्टेषु एकं नाट्यशास्त्रं विद्यते?
अ) कर्णभारम्
ब) दशरूपकम्
क) दशकुमारचरितम्
ड) रत्नावली
- 3) आचार्य-धनंजयः रूपकानां संख्या कति स्वीकरोति?
अ) 10
ब) 08
क) 12
ड) 14
- 4) दशरूपकानुसारम् उपरूपकाणां संख्या ---- अस्ति।
अ) 18
ब) 12
क) 10
ड) 05
- 5) आचार्यधनंजयः नायिकायाः ---- प्रकारः स्वीकरोति।
अ) 03
ब) 05
क) 06
ड) 07
- 6) अधोनिर्दिष्टेषु एकः नायिकायाः प्रकारः नास्ति।
अ) स्वकीया
ब) परकीया
क) साधारणी
ड) दासी
- 7) दशरूपकम् ---- अस्ति।
अ) गद्यमयम्
ब) पद्यमयम्
क) उभयात्मकम्
ड) एतेषु नास्ति
- 8) दशरूपम् ---- विभक्तम् अस्ति।
अ) प्रकाशेषु
ब) उद्योतेषु
क) काण्डेषु
ड) उल्लासेषु

- 9) अधोलिखितेषु आचार्यधनंजयः मंगलाचरणे एकं न स्तौति?
 अ) ब्रह्मा ब) विष्णुः
 क) भरतः ड) शिवः
- 10) अधोलिखितेषु ---- रूपकं नास्ति ।
 अ) प्रकरणम् ब) डिमः
 क) भाणः ड) हासः
- 11) रामायणे जटायुकथायाः ग्रहण ---- भवति ।
 अ) प्रकर्या ब) पताकायां
 क) अवस्थायाम् ड) सन्धौ
- 12) अधोलिखितेषु एकः नायकस्य भेदः नास्ति ।
 अ) धीरोदात्तः ब) धीराशान्तः
 क) धीरललित ड) धीरोद्धत्तः
- 13) दशरूपकानुसारं 'स्वकीयनायिकायाः' कति भेदाः सन्ति?
 अ) 03 ब) 04
 क) 05 ड) 06
- 14) दशरूपकानुसारं 'नीलकण्ठः' कः अस्ति?
 अ) शिवः ब) गणेशः
 क) विष्णुः ड) भरतः
- 15) दशरूपकस्य प्रथमे मंगलाचरणे कः छन्दः प्रयुक्तः अस्ति?
 अ) अनुष्टुप् ब) स्रग्धरा
 क) मालिनी ड) गायत्री
- 16) आचार्यधनंजयः 'अवस्थानुकृतिः' ---- इति मनुते ।
 अ) वृत्तिः ब) नृत्तम्
 क) नाट्यम् ड) नृत्यम्

प्र.2 अधोलिखितेषु चतस्रः टिप्पण्यः लिखत?

16

- अ) नाट्यम् ।
 ब) नृत्त, नृत्यम् ।
 क) वस्तु अधिकारिक ।
 ड) मंगलाचरणम्
 इ) पताका, प्रकरी ।
 ई) बीन्दुः ।

प्र.3 अधोलिखितेषु द्वयोः प्रश्नयोः संक्षिप्तं उत्तरं लिखत?

16

- अ) उपायापायशंकाभ्यां प्राप्त्याशा प्राप्तिः सम्भवः ।
 ब) व्याकीर्णं मन्दबुद्धीनां जायते मतिविभ्रमः । तस्यार्थस्तत्पदैस्तेन संक्षिप्य क्रियते जसा ।
 क) दशरूपानुकारेण यस्य माद्यन्ति भावकाः । नमः सर्वविदे तस्मै विष्णवे भरताय च ।
 ड) स्वल्पोद्दिष्टस्तु तद्धेतुर्बीजं विस्तार्यनेकधा ।

- प्र.4 अधोनिर्दिष्टयोः एकस्य सविस्तरं उत्तरं लिखत? 16
- अ) अवस्थायाः लक्षणं लिखित्वा तस्य भेदान् स्पष्टं कुरुत?
- ब) दशरूपकानुसारं प्रथम-प्रकाशस्य सक्षिप्तं सारं लिखत?
- प्र.5 आचार्यधनंजयस्य सविस्तरं परिचयं लिखत? 16

- 9) अनुवाद प्रक्रियेत ज्या भाषेतला मजकूर दुसऱ्या भाषेत आणायचा असतो, त्या भाषेला ---- म्हणतात.
- अ) मूळ भाषा
क) प्राचीन भाषा
ब) ज्ञान भाषा
ड) संकेत भाषा
- 10) ज्या भाषेत एखादा मजकूर अनुवादित होतो त्या भाषेला ---- म्हणतात.
- अ) लक्ष्य भाषा
क) शास्त्र भाषा
ब) कर्म भाषा
ड) पुरा भाषा
- 11) वासुदेवस्य अपत्यं ---- ।
- अ) वासुदेवः
क) वत्स
ब) वासु
ड) वासरः
- 12) अच् म्हणजे ---- होय.
- अ) स्वर
क) विसर्ग
ब) व्यंजन
ड) धातू
- 13) एका भाषेतून दुसऱ्या भाषेत होणाऱ्या अनुवादाला ---- म्हणतात.
- अ) अन्यभाषिक अनुवाद
क) विषम अनुवाद
ब) अर्थानुवाद
ड) वैकल्पिक अनुवाद
- 14) एका भाषेतील संहिता त्याच भाषेत अनुवादित करणे म्हणजे ---- होय.
- अ) समभाषिक अनुवाद
क) भावानुवाद
ब) अनिवार्य अनुवाद
ड) शास्त्रानुवाद
- 15) 'पुनरपि' हे ---- संधीचे उदाहरण आहे.
- अ) विसर्ग
क) हल्
ब) गुण
ड) शब्द
- 16) 'अनुवाद' या पदामध्ये ---- हा धातू आहे.
- अ) वद्
क) अनु
ब) खाद्
ड) अद्

प्र.2 टिप्पणी लिखत । (कोणत्याही चार)

16

- अ) अनुवाद
ब) अनुवाद प्रक्रियेमध्ये गुण संधीचा उपयोग
क) अनुवाद प्रक्रियेमध्ये करण कारकाचा उपयोग
ड) तद्धित
इ) कृदन्त
ई) अपादन कारक

प्र.3 विस्तरेण उत्तरं लिखत । (कोणत्याही दोन)

16

- अ) अनुवादाचे प्रकार
ब) स्वरसंधीद्वारे अनुवाद
क) व्यंजन संधीचा अनुवादातील प्रयोग
ड) श्लोकांचा अनुवाद करताना विसर्ग संधी

- प्र.4** संधीप्रकारांची अनुवादशास्त्रातील भूमिका स्पष्ट करा.
किंवा
कारक प्रकारांचे अनुवाददृष्ट्या 16
- प्र.5** अनुवादाचा साद्यास्ठीतील मागोवा घ्या. 16

- 9) ब्रह्मात्मकबोधेन ---- सिध्यति नान्यथा ।
 अ) मोक्षः ब) ज्ञानम्
 क) योगम् ड) सांख्यम्
- 10) धृतराष्ट्रं श्रीमद्भगवद्गीता ---- वर्णितम् ।
 अ) अर्जुनेन ब) श्रीकृष्णेन
 क) संजयेन ड) गन्धर्वेण
- 11) ---- संसारस्य वर्णनं वृक्षरूपेण दृश्यते ।
 अ) पुरुषोत्तमयोगाध्याये ब) विश्वरूपदर्शनाध्याये
 क) वृक्षयोगाध्याये ड) भक्तियोगाध्याये
- 12) :पुरुषोत्तमयोगः ---- अध्याये वर्तते ।
 अ) 13 ब) 3
 क) 2 ड) 15
- 13) ये भक्ता अनन्यशरणाः सन्तः त्वां यथादर्शितं ---- पर्युपासते ध्यायन्ति ।
 अ) ऐश्वर्यम् ब) विश्वरूपम्
 क) योगः ड) शक्तिः
- 14) यो क्षेत्रं विजानाति सः ---- ।
 अ) क्षेत्ररक्षकः ब) क्षेत्रपालकः
 क) क्षेत्रकः ड) क्षेत्रज्ञः
- 15) ब्रह्म वेद ---- भवति ।
 अ) वेदैव ब) उपनिषदैव
 क) ब्रह्मैव ड) पुराणैव
- 16) भक्तियोगो नाम ---- ।
 अ) द्वादशोऽध्यायः ब) त्रयोदशोऽध्यायः
 क) सप्तदशोऽध्यायः ड) अष्टादशोऽध्यायः

प्र.2 निम्नलिखितासु चतस्रः टीपण्यः लिखत । (कोणत्याही चार)

16

- अ) पुरुषोत्तमः
 ब) अक्षर तत्त्वम्
 क) मनः
 ड) ज्ञानद्वारा भक्तिः
 इ) ऊर्ध्वमूलम् अधः शाखः
 ई) आत्मा

प्र.3 ससंदर्भ स्पष्टीकुरुत । (कोणतेही दोन)

16

- अ) सर्वत्रगमचिन्त्यं च कूटस्थमचलं ध्रुवम् ॥
 ब) तेषामहं समुद्धर्ता मृत्युसंसारसागरात् । भवामि नचिरात्पार्थ मय्यावेशितचेतसाम् ॥
 क) समः शत्रौ च मित्रे च तथा मानापमानयोः । शीतोष्णसुखदुःखेषु समः सङ्गविवर्जितः ॥
 ड) अनपेक्षः शुचिर्दक्ष उदासीनो गतव्यथः । सर्वारम्भपरित्यागी यो मद्भक्तः स मे प्रियः ॥

प्र.4 12 अध्यायस्य रसग्रहणं कुरुत ।

16

किंवा

अध्यायस्य रसग्रहणं कुरुत ।

प्र.5 गीताभाष्यस्य महत्वं स्पष्टीकुरुत ।

16

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Sanskrit) (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination:
Oct/Nov-2023**

संस्कृतवाङ्मयेतिहासः (MA18403)

Day & Date: Wednesday, 20-12-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्यं पर्यायं चिनुत ।

16

- 1) अधोलिखितेषु बाणभट्टस्य ——— रचना अस्ति ।
अ) शिशुपालवध
ब) कर्णभार
क) हर्षचरित
ड) चण्डिशतक
- 2) अधोलिखितेषु गद्यकाव्यम् ——— अस्ति ।
अ) कादम्बरी
ब) नीतिशतक
क) वाक्यपदीय
ड) अष्टाध्यायी
- 3) बुद्धचरितमहाकाव्ये ——— सर्गाः सन्ति ।
अ) 25
ब) 30
क) 28
ड) 20
- 4) सौन्दरनन्दमहाकाव्यस्य लेखकः ——— कविः अस्ति ।
अ) श्रीहर्ष
ब) अश्वघोषः
क) बाणभट्टः
ड) वाग्भट्टः
- 5) महाकवि भारवेः अपरं (द्वितीयं) नाम किम् अस्ति?
अ) चुल्लुकः
ब) चक्रपाणि
क) वाग्रजः
ड) दामोदरः
- 6) महाकविभारवेः ——— काव्यं अस्ति ।
अ) मेघदूतम्
ब) मुद्राराक्षसम्
क) किरातार्जुनीयम्
ड) शिवराजविजयम्
- 7) महाकविषु घण्टा उपाधि ——— कवेः आसीत्:
अ) कालिदास
ब) श्रीहर्ष
क) अश्वघोष
ड) माघ
- 8) ——— कालिदासस्य भारवेः अर्थगौरवम् ।
अ) उपमा
ब) अनुष्टुप्
क) अनुप्रास
ड) यमक

- 9) अधोलिखितेषु वेदभाष्यकारः ---- अस्ति ।
 अ) कणादः ब) वात्स्यायनः
 क) दयानन्दः ड) त्रिविक्रमभट्टः
- 10) नाट्यशास्त्रानुसारं 'चम्पूकाव्यं' ---- युक्तं भवति ।
 अ) केवलं गद्य ब) केवल पद्य
 क) गद्यपद्य ड) एतेषु नास्ति
- 11) धनंजयानुसारं 'अन्यद्भावाश्रयं' ---- ।
 अ) नृत्तं ब) नृत्यं
 क) रूपकं ड) तालम्
- 12) संस्कृतकाव्येषु ---- रम्यम् विद्यते ।
 अ) नाटकं ब) काव्यम्
 क) गद्यं ड) चम्पू
- 13) नाट्यानुसारं 'रूपकस्य' ---- भेदाः भवन्ति ।
 अ) 10 ब) 11
 क) 12 ड) 13
- 14) वेदांगानां ---- संख्या विद्यते ।
 अ) 05 ब) 04
 क) 06 ड) 08
- 15) पाणिनीय शिक्षा ---- अस्ति ।
 अ) संहिता ब) वेदांग
 क) ब्राह्मणं ड) आरण्यक
- 16) वेदपुरुषस्य "शिक्षावेदांगम्" ---- अस्ति ।
 अ) घ्राणम् अ) चक्षुः
 क) श्रोत्रम् क) त्वक्

प्र.2 अधोलिखितेषु चतस्रः टिप्पण्यः लिखत । (कोणत्याही 4)

16

- अ) श्रीहर्षः ।
 ब) उत्तररामचरितम् ।
 क) विष्णुशर्मा ।
 ड) महाकाव्यम् ।
 इ) भारवी ।
 ई) उपनिषद् ।

प्र.3 अधोलिखितेषु द्वयोः प्रश्नयोः व्याख्यां कुरुत? (कोणतेही 2)

16

- अ) अभिज्ञानशाकुन्तलस्य नाटकस्य परिचयो लेख्यः?
 ब) कादम्बरीकथायाः सारः लेखनीयः?
 क) वेदभाष्यकार-दयानन्दस्य परिचयं लिखत?
 ड) वेदभाष्यकार-मैक्समूलरस्य जीवनपरिचयं लिखत?

- प्र.4** "बाणोच्छिष्टं जगत्सर्वम्" इति सविस्तरं वर्णयत? **16**
अथवा
स्तोत्र की परिभाषा लिखकर, शिवमहिम्नस्तोत्र का परिचय लिखे?
- प्र.5** "माघे सन्ति त्रयो गुणाः" सविस्तरं वर्णनं वर्णयत? **16**

Seat No.	
----------	--

M.A. (Sanskrit) (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
साहित्य—कादंबरी (रजोजुषे... इत्यारभ्य रामनिवासदर्शनोत्सुका पुनरिव धरणीतलादुल्लसन्ती
वनचरैद्याप्यालोक्यते पर्यन्तम् (MA18404)

Day & Date: Thursday, 21-12-2023
 Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्यं पर्यायं चिनुत।

16

- 1) अधोलिखितेषु बाणभट्टकवेः काव्यग्रन्थ विद्यते।
 अ) स्वप्नवासदत्तम् ब) कादम्बरी
 क) कर्णभारम् ड) शिवराजविजयम्
- 2) ——— उच्छिष्टं जगत्सर्वम्।
 अ) बाण ब) कालिदास
 क) हर्ष ड) माघ
- 3) बाणभट्टः स्वीयकाव्यग्रन्थेषु ——— गुणस्य अत्यधिकः प्रयोगः करोति।
 अ) माधुर्य ब) ओज
 क) प्रसाद ड) तिक्त
- 4) अपादः पादसन्तानो ——— इति।
 अ) पद्यम् ब) मिश्रम्
 क) लघु ड) गद्यम्
- 5) कादम्बरी—कथामुखस्य प्रथममंगलाचरणे ——— स्तुतिः विद्यते।
 अ) परब्रह्मणः ब) विष्णोः
 क) शिवस्य ड) पार्वतेः
- 6) कादम्बरी—कथामुखस्य द्वितीयमंगलाचरणे ——— स्तुतिः विद्यते।
 अ) विष्णोः ब) परब्रह्मणः
 क) शिवस्य ड) पार्वतेः
- 7) कादम्बरी—कथामुखस्य चतुर्थमंगलाचरणे ——— स्तुतिः विद्यते।
 अ) भत्सोः ब) शिवस्य
 क) पार्वतेः ड) विष्णोः
- 8) बाणभट्टस्य गुरोः नाम ——— विद्यते।
 अ) शिवः ब) वैश्वामित्रः
 क) कणादः ड) भत्सुः

- 9) कादम्बरी—कथानुसारं “महास्त्रज” शब्दस्य कः अर्थः?
अ) जलम् ब) पुष्पम्
क) माला ड) ताम्रम्
- 10) कादम्बरी—कथानुसारं क्षीरसागरात् ——— उत्पत्तिः अभवत् ।
अ) चन्द्रमसः ब) सूर्यस्य
क) ब्रह्मणः ड) बाणभट्टस्य
- 11) कादम्बर्यानुसारं कुबेरस्य पुत्रः कः अस्ति ।
अ) बाणभट्टः ब) ब्रह्मा
क) अर्थपतिः ड) वैश्वानरः
- 12) पम्पासरोवरः ——— आश्रमस्य समीपे आसीत् ।
अ) विश्वामित्र ब) अगस्त्य
क) कात्यायन ड) कणाद
- 13) कादम्बरी—कथानुसारं दण्डकवने ——— आश्रमः अस्ति ।
अ) अगस्त्यस्य ब) कात्यायनस्य
क) कणादस्य ड) विश्वामित्रस्य
- 14) कादम्बरी—कथानुसारं महाश्वेता ——— आसीत् ।
अ) नायिका ब) नटी
क) उपनायिका ड) वैश्या
- 15) कादम्बरी—कथानुसारं शुकनासस्य ——— पुत्रः अस्ति ।
अ) शुद्रकः ब) हारीतः
क) वैशम्पायनः ड) तारापीडः
- 16) विदिशा ——— राज्ञः राजधानी आसीत् ।
अ) हारीत ब) शूद्रक
क) वैशम्पायन ड) चन्द्रापीड

प्र.2 अधोलिखितेषु षट्सु चतस्रः टिप्पण्यः लिखत?

16

- अ) गद्यकाव्यम्, भेदसहितम् ।
ब) श्रव्यकाव्यपरिचयः ।
क) प्रभातवर्णनम् ।
ड) सन्ध्यावर्णनम् ।
इ) चन्द्रापीडः ।
ई) कादम्बरी ।

प्र.3 अधोनिर्दिष्टेषु चतुर्षु द्वयोः श्लोकयोः सप्रसंगं व्याख्यां कुरुत.

16

- अ) जयत्युपेन्द्रः स चकार दूरतो, विभित्सया यः क्षणलब्ध लक्ष्यया ।
दृशैव कोपारुणया रिपोरुरः, स्वयं भयाद्भिन्नमिवास्त्रपाटलम् ॥
- ब) अकारणाविष्कृतवैरदारुणाद्, सज्जनात्कस्य भयं न जायते ।
विषं महाहेरिव यस्य दुर्वचः, सुदुःसहं सन्निहितं सदा मुखे ॥

- क) कटुक्वणन्तः मलदायकाः खला, स्तुदन्त्यलं बन्धनशृंखला इव ।
मनस्तु साधुध्वनिभिः पदे पदे, हरन्ति सन्तो मणिनूपुरा इव ।।
- ड) रजोजुषे जन्मनि सत्ववृत्तये, स्थितौ प्रजानां प्रलये तमः स्पृशे ।
अजाय सर्गस्थितिनाशहेतवे, त्रयीमयाय त्रिगुणात्मने नमः ।।

प्र.4 अधोलिखितयोः द्वयोः एकस्य प्रश्नस्य सविस्तरं व्याख्यां कुरुत.

16

- अ) महाकविबाणभट्टस्य परिचयं सविस्तरं लिखत.
ब) कादम्बरी—कथानुसारं शूद्रकराजः वर्णनं वर्णयत.

प्र.5 कादम्बरी—कथायाः संक्षिप्तं सारं लिखित्वा, रसग्रहणं च कुरुत.

16

Seat No.	
----------	--

M.A. (Sanskrit) (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: Oct/Nov-2023
योगदर्शन—चतुर्थपाद (MA18407)

Day & Date: Thursday, 21-12-2023
 Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्यं पर्यायं चिनुत।

16

- 1) समाधौ कति विघ्नाः उपस्थिताः भवितुं शक्नुवन्ति?
 अ) अष्ट
 ब) दश
 क) द्वादश
 ड) नव
- 2) योगदर्शनकारः कति आसनानि स्वीकरोति?
 अ) 16
 ब) 18
 क) 20
 ड) 25
- 3) योगदर्शनकारः कति पदार्थान् स्वीकरोति?
 अ) 20
 ब) 22
 क) 25
 ड) 26
- 4) शेषवत् इति भेदः ——— विद्यते।
 अ) वैराग्यस्य
 ब) समाधेः
 क) अनुमानस्य
 ड) प्रत्यक्षस्य
- 5) योगदर्शनानुसारं 'कर्मसु' एकस्य गणना न भवति?
 अ) शुक्ल
 ब) कृष्ण
 क) गमनम्
 ड) शुक्लकृष्ण
- 6) योगदर्शनकारः ——— कर्मभेदान् स्वीकरोति।
 अ) 03
 ब) 04
 क) 05
 ड) 06
- 7) अधोलिखितेषु योगदर्शनकारः योगिनः कर्म स्वीकरोति?
 अ) शुक्ल
 ब) कृष्ण
 क) अशुक्लाकृष्ण
 ड) कार्य
- 8) कर्मसंस्काराणां ——— आधारस्तम्भाः सन्ति।
 अ) चत्वारः
 ब) पंच
 क) षड्
 ड) सप्त

- 9) अधोलिखितेषु आधारस्तम्भेषु गणना व भवति?
 अ) हेतु ब) फल
 क) आश्रय ड) कार्य
- 10) योगदर्शनकारः कालभेदानुसारं धर्मस्य ——— भेदाः स्वीकरोति ।
 अ) त्रयः ब) पंच
 क) अष्ट ड) नव
- 11) योगदर्शनस्य चतुर्थपादे कति सूत्राणि सन्ति?
 अ) 50 ब) 25
 क) 223 ड) 34
- 12) साधन' इति नाम ——— पादस्य विद्यते ।
 अ) प्रथम ब) द्वितीय
 क) तृतीय ड) चतुर्थ
- 13) एकाग्र' इत्यस्य गणना ——— मध्ये भवति ।
 अ) समाधि ब) वैराग्य
 क) चित्तभूमि ड) प्रमाण
- 14) शौचसन्तोषतपस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानि ——— ।
 अ) क्रियायोगः ब) यमाः
 क) नियमाः ड) अहिंसा
- 15) योगदर्शनकारः कति पदार्थान् स्वीकरोति?
 अ) 20 ब) 22
 क) 25 ड) 26
- 16) तत्र प्रत्ययैकतानता ——— ।
 अ) योगः ब) समाधिः
 क) ध्यानम् ड) धारणा

प्र.2 अधोलिखितेषु चतस्रः टिप्पण्यः लिखत । (कोणत्याही चार)

16

- अ) अभ्यास, वैराग्य ।
 ब) क्लेशाः ।
 क) अनुमानम् ।
 ड) योगः ।
 इ) धर्म ।
 ई) गुणाः ।

प्र.3 अधोलिखितेषु द्वयोः सूत्रयोः व्याख्या लिखत । (कोणतेही दोन)

16

- अ) जातिदेशकालव्यवहितानमप्यानन्तर्यं स्मृतिसंस्कारयोरेकरुपत्वात् ।
 ब) अतीतानागतं स्वरूपतोस्त्यध्वभेदाद्धर्माणाम् ।
 क) योगश्चित्तवृत्ति निरोधः ।
 ड) तपः स्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानि क्रियायोगः ।

- प्र.4** समाधौ उत्पन्नानां विघ्नानां सविस्तरं वर्णनं कुरुत?
अथवा
योगदर्शनानुसारं कर्मस्वरूपं लिखत? **16**
- प्र.5** योगदर्शनानुसारं पंचवृत्तिनां सविस्तरं वर्णनं वर्णयत? **16**

- 9) गीतपररासभश्रृगालकथानुसारं स्वरस्य ---- भेदाः भवन्ति ।
 अ) अष्ट ब) सप्त
 क) दश ड) त्रयः
- 10) पंचतन्त्रानुसारं तालस्य ---- भेदाः भवन्ति ।
 अ) 39 ब) 49
 क) 59 ड) 69
- 11) यस्य नास्ति स्वयं प्रज्ञा ---- न करोति यः ।
 अ) भार्यया उक्तम् ब) मित्रोक्तम्
 क) गुरुणा उक्तम् ड) पुत्रोक्तम्
- 12) अपरीक्षितकारके कति कथाः सन्ति?
 अ) 14 ब) 13
 क) 20 ड) 15
- 13) पंचतन्त्रानुसारं 'ग्रीष्मार्क' इत्यत्र 'अर्क' शब्दस्य ---- अर्थः भवति ।
 अ) ऋतु ब) द्रव्यम्
 क) सत्व ड) जलम्
- 14) पंचतन्त्रानुसारं 'विद्यया श्रेष्ठा ---- विद्यते ।
 अ) आत्मा ब) मन
 क) शरीरम् ड) बुद्धि
- 15) 'अयं निजः परो वेति गणना ---- चेतसाम् ।
 अ) जेष्ठ ब) लघु
 क) मनु ड) वरिष्ठ
- 16) मूर्खपण्डितकथानुसारं 'छिद्रेष्वनर्था ---- भवन्ति ।
 अ) व्याकुली अ) तिर्यक्
 क) वक्र क) बहुली

प्र.2 अधोलिखितेषु चतस्रः कथायाः सारं लिखत?

16

- अ) मूर्खपण्डित कथा ।
 ब) सिंहकारक कथा ।
 क) रासभ गृहीत ब्राह्मण कथा ।
 ड) ब्राह्मणकर्टक कथा ।
 इ) शतबुद्धयादिमत्स्यत्रय कथा
 ई) मन्थरकौलिक कथा ।

प्र.3 अधोलिखितेषु द्वयोः पद्ययोः ससन्दर्भ व्याख्यां कुरुत?

16

- अ) अपि शास्त्रेषु कुशला लोकाचारविवर्जिता । सर्वे ते हास्यतां यान्ति यथा ते मूर्खपण्डिताः ।
 ब) उत्सवे व्यसने प्राप्ते दुर्भिक्षे शत्रुसंकटे । राजद्वारे श्मशाने च यस्तिष्ठति स बान्धवः ।
 क) सर्वनाशे समुत्पन्ने अर्धं त्यजति पण्डितः । अर्धेन कुरुते कार्यं सर्वनाशो हि दुःसह ।
 ड) सर्पाणां च खलानां व सर्वेषां दुष्टचेतसाम् । अभिप्राया न सिध्यन्ति तेनेदं वर्तते जगत् ।

प्र.4 अपरीक्ष्य न कर्तव्यं कर्तव्यं सुपरीक्षितम् । पश्चाद्भवति सन्तापो ब्राह्मण्या नकुलो यथा । **16**
इत्येतस्य श्लोकस्य सविस्तरं कथानुसारं वर्णनं कुरुत ।

अथवा

कथासाहित्यस्य भेदान् लिखित्वा, तेषां परिचयः लेख्यः ।

प्र.5 कथासाहित्यस्य उद्भवं विकासं च सविस्तरं वर्णयत । **16**